

NORCAPS INNSPILL TIL VENDEPUNKT

Utviklingsminister Åsmund Aukrust har invitert til en bred gjennomgang av norsk utviklingspolitikk som skal resultere i en stortingsmelding i 2027. NORCAP ønsker debatten velkommen og sender her et innspill som peker på hva vi mener at fungerer i bistandssystemet, hva som må styrkes, og hvilke strategiske valg Norge bør ta for å sikre en mer effektiv, helhetlig og fremtidsrettet innsats på humanitært, utvikling og fred. NORCAPs innspill bygger på og utdyper NRC Flyktninghjelpens innspill. Vi viser også til fellesinnspill hvor NORCAP er med.

1. Norge bør videreføre rollen som en langsiktig, fleksibel og prinsippfast donor

Norsk bistand har høy troverdighet internasjonalt fordi den er forutsigbar, langsiktig og har en tydelig prinsipiell forankring. I en tid med økende geopolitisk press og flere samtidige kriser er det avgjørende at Norge ikke beveger seg mot mer kortsiktige, politiserte eller fragmenterte finansieringsmodeller.

Norge bør:

- Fortsette å være en ledende, prinsipiell aktør og sikre flerårig og fleksibel finansiering som gir partnere forutsigbarhet og handlingsrom. Solidaritet og humanitære prinsipper må ligge til grunn for norsk bistand.
- Prioritere finansiering som styrker systemer og institusjoner. Å bygge lokal kapasitet og eierskap tar tid, men gir mer bærekraftige resultater og reduserer avhengighet over tid. NORCAPs erfaring viser at langsiktig kapasitetsbygging hos regionale og nasjonale institusjoner kan bidra til varige endringer i beredskapssystemer, beskyttelsesmekanismer og offentlig tjenesteyting som består også etter at ekstern støtte avsluttes.
- Forenkle krav ved å harmonisere rapportering og redusere administrative byrder ved finansiering av lokale aktører, inkludert dekning av indirekte kostnader og en mer rettferdig risikodeling. Dette kan bidra til å styrke lokal gjennomføring og redusere behovet for tunge strukturer.
- Basere prioriteringer på kunnskapsgrunnlag, framsyn og dokumenterte resultater, inkludert bedre bruk av risikoanalyser og scenarioplanlegging. Det er behov for å styrke det som fungerer, og sikre at systemer og institusjoner er bedre rustet til å forebygge, håndtere og dempe kriser.
- Redusere fragmentering ved å knytte finansiering tydeligere til langsiktige mål og strategiske partnerskap. Tydelige insentiver i avtaler kan bidra til mindre duplisering, mer samarbeid og større rom for innovasjon.
- Ta en lederrolle for å mobilisere bredere finansiering og flere partnerskap. Offentlige bistandsmidler må i større grad brukes til å utløse kapital, innovasjon og kompetanse fra privat sektor, academia og andre aktører.

Finansieringsmekanismer bør stimulere til samarbeid på tvers av humanitær innsats, utvikling og fredsbygging, og legge til rette for partnerskap som kombinerer lokal kunnskap, forskning, innovasjon, finansiering og gjennomføringsevne for å skape mer langsiktige og bærekraftige resultater.

- Unngå at kostnader til øvrige formål legges inn i bistandsbudsjettet for å sikre solid og styrket finansiering til humanitære mål, utviklings- og fredsarbeid. Når kostnader som ikke direkte bidrar til bistandsmål, som flyktningkostnader i Norge eller større investeringer i globale fellesgoder, føres som bistand vanner det ut hensikten med norsk bistand og svekker bistandens måloppnåelse.

2. Sikre god balanse mellom reaktiv respons og forebygging og beredskap

Verden står overfor flere samtidige kriser som forsterker hverandre: Konflikt, klimaendringer, geopolitisk uro og økende ulikhet. Det gjør at bistanden i enda større grad bør ruste systemer og samfunn til å forebygge, håndtere og minimere konsekvensene av disse krisene. Dette krever integrerte tilnærminger og investeringer i forebygging, beredskap, beskyttelse og langsiktig kapasitetsbygging.

Norge bør:

- Prioritere midler til forebygging, beredskap og risikoreduksjon, blant annet gjennom flerårige avtaler og fleksible midler som kan omdisponeres ved endret risiko. Krav om langsiktig kapasitetsbygging bør inngå i alle relevante programmer, og resultatrammeverk bør måle endringer i institusjonell kapasitet, ikke bare isolerte prosjektleveranser.
- Bruke og styrke felles finansieringsmekanismer (pooled funds) som muliggjør samordnet innsats på tvers av humanitær, utvikling og fredsbygging, og som gir aktører på landnivå handlingsrom til å prioritere forebygging.
- Gi målrettet støtte til lokale, nasjonale og regionale institusjoner, inkludert meteorologiske tjenester og beredskapsaktører, gjennom både kjernebidrag og programfinansiering for å sikre bedre beredskap og varslingstjenester. Dette bør omfatte investering i systemer for klima- og værvarsling og kapasitet til å bruke varsler i planlegging og respons for å sikre bedre beredskap og forebygging.
- Integrere føre-var-tilnærminger (anticipatory action) i finansiering ved å stille krav om klare utløsere for tidlig innsats (for eksempel basert på klima- og værdata eller konfliktindikatorer), samtidig som det settes av midler til å utvikle slike utløsere der de ikke allerede finnes for å redusere behov og styrke beskyttelsen av utsatte grupper.
- Sørge for at tidlig innsats og datadrevne løsninger systematisk inkluderer analyser av risiko for kjønns- og identitetsbasert vold, og krav om at tiltak utformes i samarbeid med lokale, kvinne- og minoritetsledede organisasjoner. Dette bør være en forutsetning i design og finansiering, ikke et tillegg i etterkant.
- Styrke investeringer i forebygging av vold, diskriminering og utnyttelse, blant annet gjennom tidlig varsling og oppbygging av lokalt ledet beredskap og kapasitet til å beskytte utsatte grupper i kriser.
- Stille krav om at programmer som får norsk støtte, bidrar til bedre sammenheng mellom humanitær innsats, utvikling og fredsbygging, inkludert felles

planlegging, finansiering og mål der det er relevant. Norge bør samtidig legge til rette for tverrsektorielle partnerskap som styrker innovasjon, læring og langsiktig gjennomføringsevne.

3. Systemendring og FN-reform med tydeligere roller og mer lokalt lederskap

Dagens bistand preges av overlapp, parallelle strukturer og uklare roller. Samtidig skal ønsket om færre partnere kombineres med sterkere lokalt lederskap. Det krever tydeligere ansvarsdeling og ikke bare reduksjon i antall aktører.

FN bør som global aktør bidra med normutvikling, koordinering og kapasitet til rask oppskalering ved behov. Internasjonale ikke-statlige organisasjoner (INGOer) spiller en viktig rolle gjennom å tilby teknisk ekspertise, operasjonell kapasitet, tilgang i komplekse kriser og som brobyggere mellom lokale aktører, myndigheter og det internasjonale systemet. Regionale og nasjonale institusjoner må styrkes slik at de kan ta et større ansvar for planlegging, gjennomføring og beslutninger. Dette gjelder både sivilsamfunn og myndigheter.

Lokale aktører må gis reell beslutningsmyndighet og tilgang til ressurser som gir faktisk eierskap og innflytelse. Da må giverland levere på ambisjonen på World Humanitarian Summit i 2016 om å overføre 25 prosent av midler mest mulig til lokale aktører. Lokalt lederskap handler ikke kun om finansiering, men også om innflytelse over prioriteringer og beslutninger. Disse aktørene er til stede før, under og etter kriser, og har best forutsetninger for å vurdere hvordan responsen bør innrettes for å møte lokale behov.

Norge bør:

- Være med å utvikle en tydeligere arkitektur for komplementaritet, der roller og ansvar mellom FN, multilaterale utviklingsbanker, regionale institusjoner, nasjonale myndigheter og sivilsamfunn er bedre definert. Dette bør gjøres både gjennom kjernestøtte og samtidig mer målrettede initiativ som sikrer raskere fremdrift.
- Være en pådriver for at FN-reform operasjonaliseres gjennom klarere rollefordeling på landnivå og at FN-systemet i større grad samler seg om felles analyser og leveranser for å redusere parallelle løp mellom byråer.
- Styrke RC/HC-systemet som samordningspunkt for operasjonalisering av FN-reform, blant annet gjennom støtte til kapasitet innen analyse, planlegging og ledelsesstøtte og for å sikre effektiv lokal koordinering.
- Styrke og vedlikeholde tilgang til spesialisert ekspertise og beredskap innen beskyttelse og likestilling, samt "forhindring av seksuell utnyttelse og mishandling begått av humanitære aktører" (PSEA) slik at RC/HC-systemet i større grad kan sikre helhetlige analyser, bedre koordinering og integrering av disse hensynene på tvers av humanitær innsats, utvikling og fredsbygging. Denne ekspertisen er også avgjørende for all innsats med formål om oppbygging av varige lokalt forankrede beskyttelsesmekanismer.
- Bruke finansiering mer aktivt for å støtte lokalt lederskap, blant annet gjennom økt bruk av felles fond (pooled funds) kombinert med tydelige krav om at en større andel av midlene går til nasjonale og lokale aktører. Dette bør inkludere

målrettet støtte til kvinneledede organisasjoner og andre lokale aktører som er sentrale for beskyttelse, forebygging og lokalsamfunns motstandskraft.

- Norge bør gjøre det lettere for lokale organisasjoner å søke og få tilgang til midler, og legge til rette for forenklet rapportering hvor det gir mening. Dette bør følges opp med målrettet kapasitetsbygging i nasjonale og regionale institusjoner, slik at de kan ta større ansvar over tid, samt krav om at finansieringsmekanismer og programmer faktisk flytter beslutningsmyndighet og gjennomføring nærmere lokale aktører. Målet må være lokalt ledede systemer og ikke bare mer lokal gjennomføring av internasjonalt definerte prioriteringer.
- Være en pådriver for humanitær respons og utviklingsarbeid som setter mennesker og lokalsamfunn rammet av krise i sentrum. Da må det sikres gode tilbakemeldingsmekanismer og vilje og mulighet til å endre kurs for å tilpasse seg lokale ønsker, behov og kunnskap.
- Stille krav om at programmer inkluderer konkrete planer for overgang (transition) i forbindelse med humanitarian reset. Nedskalering av internasjonal tilstedeværelse må følges av samarbeid med og tydelig overføring av ansvar, ressurser og beslutningsmyndighet til nasjonale og lokale aktører uten at mennesker mister tilgang til nødvendig bistand og beskyttelse. Norge kan gjennom å investere i kapasitet og institusjoner som kan håndtere nye og mer komplekse oppgaver bidra til at overgangene styrker nasjonalt og lokalt lederskap framfor å skape nye kapasitetsgap.
- Beskytte og styrke felles systemer som allerede gir effektivisering og bedre lokal forankring, særlig kontantbasert respons og koordinering av denne, som et konkret alternativ til fragmenterte leveringsmodeller. Dette bidrar til at reform ikke blir rene kutt og mindre aktivitet, men heller nye og mer effektive måter å jobbe på.

4. Data, digitalisering og delte tjenester må være katalysatorer for bedre bistand

Tilgjengelig og kvalitetssikret data er avgjørende for humanitær respons, utvikling- og fredsarbeid og klimainnsats. Delte tjenester og felles digitale plattformer på tvers av organisasjoner og FN-byrå kan effektivt redusere duplisering, styrke koordinering og frigjøre ressurser. Dette vil kunne gi mer treffsikre tiltak og bedre prioriteringer. Dette er også viktig for tidlig varsling og forebygging, slik at innsats kan komme tidligere og koste mindre. Felles standarder og løsninger gjør det enklere å skalere og redusere dobbeltarbeid.

Norge bør:

- Støtte UN80-arbeid og prioritere investeringer i felles data- og analysetjenester og et felles dataøkosystem som støtter beslutninger på landnivå, reduserer kostnader og gjør FN i stand til å handle mer samlet og transparent i kriser.
- Styrke incentiver for deling av data, felles standarder og bruk av felles plattformer mellom FN-organisasjoner for å hindre duplisering og parallelle strukturer. Knytte finansiering sterkere til samarbeid på tvers av organisasjoner,

inkludert økt bruk av felles finansieringsmekanismer fremfor fragmenterte initiativer.

- Styrke kapasitet for datadrevet koordinering og analyse i landteamene, særlig rundt RC/HC-funksjonen, for å sikre bedre resultater og tydeligere effekt av reform på landnivå.
- Sikre at datainnsats brukes til å styrke og bygge nasjonal infrastruktur som kan styrke lokalt ledet respons, inkludert sikre en bedre kobling mellom finansiering, koordinering og gjennomføring.
- Fremme klarere prioritering og gjennomgang av FN-mandater for å redusere overlapp og styrke gjennomføringsevne.
- Prioritere investeringer som styrker evnen til å omsette data, analyser og varsler til beslutninger, tidlig handling og bedre beskyttelse av sivile. Da er det viktig å jobbe målrettet for data som et digitalt fellesgode når relevant og fortsette å være en pådriver for åpne dataløsninger. Dette vil bidra til å sikre at relevant klima- og værinformasjon når fram til mennesker, lokalsamfunn og institusjoner som er mest utsatt, slik at de kan varsle tidligere, forberede seg bedre og forebygge eller redusere negative konsekvenser av kriser.

5. Beskyttelse av sivile i framtidens fredsoperasjoner

Som en del av NORCAPs arbeid med fred og beskyttelse av sivile følger vi utviklingen i FNs fredsoperasjoner tett hvor et økende politisk og finansielt press har ført til betydelige budsjett- og personellkutt. NORCAP har derfor satt i gang et prosjekt som skal dokumentere effekten av budsjett- og personellkutt for FN-operasjoners evne til å levere på mandatet om å beskytte sivile og samtidig ivareta egen sikkerhet. Våren 2026 har NORCAP-eksperter kartlagt situasjonen hos MINUSCA og UNMISS. En foreløpig statusrapport ble presentert i mai. Den viste at budsjett- og bemanningskutt i fredsoperasjoner gjør beskyttelse av sivile mer reaktiv, geografisk begrenset og mindre forebyggende. Redusert tilstedeværelse svekker også situasjonsforståelse, konfliktforebygging og støtte til humanitære aktører. Operasjonene vil trenge støtte til å omstilling og videreutvikling, ikke bare kutt som kan svekke kapasiteten uten nødvendigvis å gjøre operasjonene mer effektive.

Norge bør:

- Ta ledelsen i å skape en kunnskapsbasert diskusjon om framtidens fredsoperasjoner og deres mandat til å beskytte sivile svekkes under kraftige og raske budsjettkutt. Finansielt press framtvinger et behov for å tilpasse operasjonene, men tilpasning bør styres av politiske og operative mål og behov, ikke kun av ressursbegrensninger.
- Prioritere tilpasset støtte til FN-operasjonene i en overgangsfase for å minimere konsekvensene av kuttene og utvikle seg mot det fredsoperasjoner trenger å være i framtiden for å effektivt beskytte sivile.

6. Fortsette å være en pådriver for ren energi og matlagingsløsninger

Norge har tydelig signalisert energi som en prioritering fremover. Dette er svært positivt siden tilgang til ren energi er en forutsetning for beskyttelse, helse, utdanning og klimatilpasning. Energi anerkjennes også i økende grad som grunnleggende for å oppnå

selvberging og lokalt ledet utvikling. At Norge har vært en global pådriver for ren energi og matlagingsløsninger ved å kombinere politisk lederskap, teknisk ekspertise og operasjonell erfaring har vært avgjørende for å forme globale rammeverk, styrke partnerskap og mobilisere handling.

Norge bør:

- Kombinere prosjektbaserte investeringer med et sterkere fokus på systemendringer. Det innebærer å investere ikke kun i implementering, men også i politikk, institusjoner, finansieringsmekanismer og partnerskap som gjør det mulig å skalere tilgang til energi og rene matlagingsløsninger og sikre langsiktig bærekraft, også i sårbare kontekster.
- Sikre at humanitære hensyn og norske politiske målsettinger reflekteres tydelig i gjennomføringen, også når midler kanaliseres gjennom storskala fond og utviklingsfinansielle virkemidler. Norge bør være en pådriver for at hensyn til tvungen fordrivelse integreres i klima- og energifinansiering, og for at tilgang til energi ivaretas mer systematisk i finansieringsrammeverk for humanitær innsats og fordrivelse.
- Konsentrere energiinvesteringer i utvalgte geografiske områder for å oppnå dyptgående og varige resultater, og støtte myndigheter i vertsland for flyktninger i å inkludere fordrevne befolkningsgrupper i nasjonale energiplanleggingsprosesser.
- Bruke offentlig finansiering strategisk til teknisk bistand, tidlig prosjektutvikling og risikoreduserende tiltak som gjør energiprojekter i sårbare og fordrevlesrammede områder investeringsklare. Relativt begrensede investeringer i tidlig fase kan bidra til å mobilisere betydelig større finansiering fra offentlige, private og utviklingsfinansierende aktører.